

nyolult rendszert képeznek és hatásukat jelentős mértékben befolyásolják azok a gazdaságfejlesztési és életszínvonal politikai célkitűzések, amelyek társadalmi-gazdasági fejlődés egészének meggyorsítására irányulnak. Nevezetesen arról van szó, hogy olyan részintézkedések, amelyek csak egy-egy jelenség megoldására irányulnak, csak akkor lehetnek hatékonyak, ha ezek összhangban vannak mind a szabályozó rendszerek, mind az érdekeltségi rendszerek egészével.

2. A beruházási politikában olyan irányú változásokra van szükség, amelyek egyrészt az intenzív fejlesztés területileg eltérő igényeit figyelembe veszik, és elsősorban azokra a területekre összpontosítják az anyagi eszközöket, ahol az extenzív fejlesztés lehetőségei relative a legnagyobb mértékben beszűkültek, másrészt az adott területen kialakítandó beruházási struktúra a termelő és nem termelő ágazatok közötti, valamint az azokon belüli helyes arányok kialakításával a jelenlegi feszültségek feloldását maximális mértékben szolgálják.

3. A termelő ágazat fejlesztésében, közép- és hosszútávon erőteljes szelektivitásnak kell érvényesülnie annak érdekében, hogy egyrészt a rendelkezésre álló erőforrásokat koncentráltan, nagyobb hatékonysággal lehessen felhasználni, másrészt a jelenleg rövid távon determináló adottságok közép- és hosszú távon fokozatosan csökkenjenek. Ennek a szemléletnek elsősorban a budapesti agglomeráció fejlesztésében van nagy jelentősége, mert a belső kooperációs kapcsolatok, mind a termelő, mind a nem termelő szféra struktúráját illetően "erős" jellegre mutatnak. Ez azt jelenti, hogy a kialakult ágazatközi kapcsolatok alapján a tova-gyűrűző hatások mértéke az átlagosnál nagyobb, és a belső szerkezeti összefonódás a kialakult kapcsolatok következtében az egyes fejlesztési impulzusok átgyűrűző hatásain keresztül jelentős mértékben befolyásolják a gazdaság egész fejlődésének irányát és jellegét. Ebben a helyzetben nagy jelentősége van annak, hogy megismerve az átgyűrűzések irányát és jellegét, elsősorban olyan területeken kerüljenek elhatározásra fejlesztések, amelyek átgyűrűző hatásai végsősoron közép- és hosszútávon a gazdaság szerkezetének jelenlegi merevségeit feloldják és a korszerűbb szerkezet kialakításának fajlagos eszköz-igényét jelentős mértékben csökkentik.

4. A nem termelő ágazatok fejlődése a gazdasági növekedés jelenlegi szakaszában várhatóan meggyorsul, ennek anyagi, műszaki előfeltételeit úgy célszerű megteremteni, hogy egyrészt növekedjék az infrastrukturális beruházás részaránya, az összes beruházásból belülről, másrészt az egyes infrastrukturális ágazatok közötti arányokat a termelő és nem termelő infrastruktúra között helyesen lehessen megállapítani. Ez egyrészt feltételezi azt, hogy az infrastruktúrára fordított beruházások gyorsabban emelkedjenek, mint a nemzeti jövedelem emelkedési üteme, másrészt az infrastrukturális fejlesztés e területi arányaiban az adottságokat figyelembevévő megoszlás érvényesüljön és lehetőség legyen ésszerű súlypontképzésre.

Az infrastrukturális fejlesztés jellegéből adódik, hogy azok fajlagos eszköz-igénye magas és a jelenlegi feszültségek feloldása csak hosszabb távon valósítható meg.

5. A budapesti gazdaságon belüli aránytalanságok és feszültségek következtében kialakult egyensúlyzavarok feloldása csak a budapesti agglomerációra vonatkozó intézkedésekkel nem oldható meg. Ezeknek az intézkedéseknek az országos ágazati és területfejlesztési célkitűzések egész rendszerébe való szerves beépülésükkel válhatnak hatékonná. Ezért az előadás során leszűrt tapasztalatok alapján körvonalazott teendőket célszerű figyelembe venni az átfogó gazdaságfejlesztési koncepciók kidolgozásakor, hiszen nyilvánvaló, hogy a kétoldalú megközelítés a hatások- és kölcsönhatások figyelembevétele nélkül a fentiekben vázolt feladatok reálisan nem megoldhatók.

Hozzászólások FODOR László előadásához

TÓTH Imre:

Az előadás is felvetette azt, hogy itt számos probléma van, amelyik rányomja a bélyegét a felszabadulás utáni ipar fejlődésére. Én tulajdonképpen a muzeológus szemével szeretném ezt a kérdést megragadni.

Bizonyos tendenciák megmutatkoznak városunk gazdasági fejlődésében, amelyeket a muzeumnak is meg kell látnia és meg kell fognia. Amit én mondok, az természetesen nem speciális budapesti, hanem világtendencia.

Bizonyos iparágak - az előadásból is kiderült - tovább fejlődnek, ahogy az már korábban is volt, de jelentős konstrukciós változás a főváros iparában nem következett be. Más jellegű az, hogy a kapitalista iparunk szocialista jellegű iparrá változott át, de csak a struktúrákat illetően nagyobb változásról nem beszélhetünk 1945. után. Az idő során azonban bi-

zonyos iparági fejlődési tendenciák megmutakoztak. Ez pedig elsősorban az, hogy kibontakozott egy maghasadással kapcsolatos iparág, valamint az elektronikus, híradástechnikai vákuum-ipar, végül pedig, - ami szintén világ tendencia, de Budapest esetében is jelentkezett -, a számítástechnikának - az új iparágak - az előtérbe kerülése.

Szeretnék felvetni egy gondolatot, amelyik a felszabadulási ipar fejlődésében kétség kívül nagyon erős tendenciaként jelentkezik, amit a muzeumi gyűjtés során sem szabad figyelmen kívül hagyni. Korábban általában a nagyobb üzemek, nagyobb kutató intézetek, kutató laboratóriumok a saját tőkájükön, a saját intézményükön belül - volt egy ilyen nagy híres kutató laboratórium -, gondolok itt az Egyesült Izzónak a kutató intézetére, vagy a Ganz Elektromos Művek saját kutató részlegére, a felszabadulás után ez tudatos tendenciaként állami pénzen, állami fejlesztési alapból kutató intézetek jöttek létre, amelyek jelentős fejlesztő munkát folytattak és az általuk kifejlesztett prototípusokat az ipar gyártására átvette. Elég, ha célzok a Központi Fizikai Intézetre, a Villamosipari Kutató Intézetre, a Távközlési Kutató Intézetre, a Híradástechnikai Kutató Intézetre - hogy csak a néhány legjelentősebbet említsen. Nos ezeknek a tevékenységét a muzeumoknak is - gondolok itt a Budapesti Történelmi Múzeumra, vagy a Technikatörténelmi Múzeumra - figyelemmel kell kísérni, annál is inkább, hiszen az általuk kifejlesztett termékek közül lesznek azután a nagy szériák.

Köztudott dolog, hogy a hidegháború időszakában a magyar ipar fejlődését, illetve a budapesti ipar fejlődését is bizonyos embargó (bizonyos nyersanyagok és ipari termékek Magyarországra való behozatala) sujtotta. Erre egy példa a Magyar Rádió. A nagy adócsövekkel a Standard Trösztnek az adócsöveire támaszkodott, és 1949-50 körül a hidegháborús korszak erőteljesen kiéleződött, az embargó miatt ezeknek a behozatala Magyarországra megszűnt. Ez a kényszerhelyzet arra készítette a magyar ipart, főleg a fővárosi ipart, hogy olyan új iparágakat teremtsen meg, amelyeket az embargó miatt további importból biztosítani nem lehet. Így jött létre példának okáért az egykori Philips gyárnak a területén a Magyar Adócső Gyár, amelyik remekül megoldotta az embargó által rákényszerített helyzetet, és a magyar ipar a Rádió részére el tudta készíteni azokat a nagy adócsöveket, amelyeket a Standard, illetve a Philips megszüntetett Magyarországra szállítani. Az Adócsőgyárnak ezeket a - hogy így mondjam - ma már luxus termékeit sikerült a muzeumnak begyűjteni, hiszen ez részt vesz az egész rendezett kiállításunkon és megtekinthető.

Természetesen a felszabadulás utáni muzeumi munka területén egészen speciális problémák is jelentkeztek. Budapesthez csatolták a peremterületeket. Ezekben belül voltak falusias jellegűek, mint a Rákos vidéke, Rákoskeresztúr, Rákocsaba, de voltak igen gazdag iparral rendelkező területek is: Újpest, Kispeszt, Lőrinc.

Problemátikus az ipar kitelepítése Budapestről, és a kitelepítés során a vidéki ipar megeremtésének a lehetősége. Az előadó azt mondta - ez ilyen formában nem teljesen helyes -, először nem a budapesti ipart kell kitelepíteni, hanem előbb meg kell teremteni vidéken az ipartelepítések lehetőségét. A fővárosból való iparkitelepítés abból a szempontból helyes, hogy az ipartelepítésbe belekapcsolódik újabb ipari tapasztalat, amelyik a fővárosban már rendelkezésre áll. Más kérdés azonban az, hogy ez mikor és milyen formában tud kellő hatékonyságu lenni. Az ipartelepítés akkor jó, ha jól megszervezett budapesti üzemből indul ki, akkor ténylegesen tud hatékonyvá válni. Az igaz, hogy ez az ipartelepítés nem mindig hozta azt az eredményt, amire számítottunk volna, eltelepültek ugyanis bizonyos iparágak a fővárosból, de annak helyét kitöltötte más, amelyik talán nagyobb munkaslétszámot követelt.

KOVÁCS Gyula:

Néhány számadattal szeretném illusztrálni, hogy milyen helyet foglal el az ország kereskedelmében a fővárosi kereskedelem.

Az a centrikusság, ami általában megnyilvánul az országon belül Budapesten, a kereskedelmre is jellemző, hiszen az egész ország kereskedelmének 30 %-a bonyolódik a fővárosban. Ilyen módon tehát a lakosság arányánál másfélszer nagyobb a forgalom. Ennek számos oka és következménye is van. Nyilvánvaló, hogy egy nagyobb város áruforgalmat is vonz többek közt, de az már vitatható, hogy ez a nagyon nagy eltérés indokolt-e vagy sem.